

Ručná sklárska výroba. Sympóziu o historickom skle a súčasnom sklárstve na Slovensku 2025

Interdisciplinárne sympóziu a okrúhly stôl pri príležitosti zápisu prvku Ručná sklárska výroba do Reprezentatívneho zoznamu nemotného kultúrneho dedičstva Slovenska v januári 2025 ako súčasť **interdisciplinárneho sympózia História skla „2025“**

Bratislava, mestská časť Rusovce

Slovenský ľudový umelecký kolektív, Balkánska 31/66, Bratislava

5. jún 2025

ABSTRAKTY

P. Barta, J. Mellnerová Šuteková, M. Mochorovský (Múzeum mesta Bratislavy):

Najnovšie nálezy skla z NKP Hrad Devín v sezónach 2022–2023 v rámci projektu INTERREG SK-AT.

(okrúhly stôl)

Múzeum mesta Bratislavy a obec Marchegg v Rakúsku realizovali v rokoch 2021–2023 cezhraničný projekt „Culture across – Kultúrne mosty cez rieku Morava“ (Interreg SK-AT). Súčasťou projektu bol aj archeologický výskum na NKP Hrad Devín, v areáli dolného hradu, v severozápadnom sektore, za západnou moravskou bránou. Výskum priniesol významné nové poznatky o osídlení hradného areálu a aktivitách ľudí v niekoľkých časových etapách, od doby kamennej až po včasný stredovek. Súčasťou archeologických artefaktov je aj niekoľko nálezov zo skla. Dva artefakty z modrého skla patria typologicky i na základe nálezovej situácie k bohatej skupine nálezov z neskorej doby laténskej, ostatné fragmenty, ich pôvod a určenie času používania sa podrobujú ďalšiemu výskumu.

M. Bielich (Archeologický ústav SAV, v. v. i.):

Nálezy sklenených predmetov z Lietavského hradu a zaniknuté novoveké sklárne na Turzovskom panstve.

(poster)

Cieľom posteru je prezentovať nálezy sklenených predmetov a skla z výskumu Lietavského hradu z obdobia 17.–18. storočia. Ide najmä o fragmenty technického skla (sklené terčíky, tabuľové sklo) a drobné sklené predmety používané pri stolovaní a živote na hrade. Zároveň sa zameriame aj na lesné sklárne, ktoré vznikali na Orave v priebehu 16.–18. storočia, ktorých podporovateľom boli Turzovci a ich potomkovia.

P. Bisták (Pamiatkový úrad SR), M. Neumann (Historický ústav SAV, v. v. i.), J. Pařez (Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.):

Nedeštruktívny archeologický výskum v areáli zaniknutej sklárne v Skýcove (okr. Zlaté Moravce).

(poster, okrúhly stôl)

V severnej časti katastra obce Skýcov (okr. Zlaté Moravce) existovala v 19. storočí sklárňa, ktorá v prameňoch a literatúre vystupuje pod názvom *Innocenzthal*, *Inczevölgy*, resp. Drahožická huta. O tejto zaniknutej sklárni je dnes známych len málo údajov, čo bolo podnetom na zrealizovanie archívno-historického a archeologického výskumu.

Prostřednictvím nich se podařilo zjistit nové informace o priestorovej štruktúre sklárne a v teréne lokalizovať areál na úpravu kremeňa (hornú a dolnú stupu, pec na praženie kremeňa, vodný náhon). Nedeštruktívny prieskum bol doplnený povrchovým zberom aj v priestore sklárskej osady. Celkovo sa podarilo získať 167 nálezov a vzoriek, ktoré dokladajú sklársku výrobu (amorfné zliatky skloviny, fragmenty sklenených výrobkov/nepodarkov, fragmenty pernic a pod.).

E. Černá (emeritná archeologička ÚAPP SZ Čech, v. v. i. v Mostě, spoluzakladateľka a predsedníčka Odborné skupiny pro dějiny skla ČAS):

Sklářské řemeslo očima archeologů - bilancování činnosti Odborné skupiny pro dějiny skla při ČAS.

(prednáška)

Dějiny sklářství se kromě historiků a historiků umění dlouhodobě zabývají též archeologové. V roce 1977 došlo v bývalém Československu k založení Odborné skupiny pro dějiny skla ČAS, která zahrnovala kromě archeologů též sklářské odborníky jiných profesí – humanitních i přírodovědných – z Čech, Moravy i Slovenska. V souvislosti s rozdělením České a Slovenské Federativní Republiky k 31.12.1992 došlo k podstatné změně její struktury, resp. k odtržení slovenských kolegů, kteří následně vytvořili v rámci SAS při SAV samostatnou sekci. De facto však nedošlo k zastavení vzájemné spolupráce sklářských odborníků obou zemí. Naopak ta trvá dodnes, tedy již téměř 50 let. Jubileum existence Odborné skupiny připadá sice až na rok 2027, přesto se lze krátce hlédnout zpět již nyní. Od počátečních fází byla v rámci činnosti skupiny věnována pozornost nejrůznějším otázkám terminologickým, technologickým nebo archeometrickým, z nichž některé jsou kupodivu dodnes aktuální. Souhrnně lze říci, že díky úzké spolupráci s technologi na straně jedné a přírodovědci na straně druhé, ovlivnili archeologové úroveň poznatků o genezi i vývoji sklářského řemesla od pravěku až do raného novověku. Řemesla, které patří v současné době k našemu tzv. „rodinnému stříbru“ a jehož kořeny sahají až na sám práh vrcholného středověku.

L. Dianová (Sklovakia Púchov):

Techniky vitráží – ukázky s vysvetlením postupov.

(okrúhly stôl)

Dlhoročná spolupracovníčka Komisie HS SAV vysvetlí a zodpovie otázky týkajúce sa vitráží, maľovania na sklo.

P. Ďuriš (Sklovakia Púchov):

Líhané sklo a výrobky dutého skla.

V zastúpení firmy Sklovakia L. Dianová odprezentuje na sklenených predmetoch rôzne formy technológie výroby skla, ich využitie v súčasnej výtvarnej praxi ako aj v minulosti.

P. Dolinaj (Sklenený sen - Valaská Belá, Majster ľudovej umeleckej výroby):

Odvzdávanie poznatkov o sklárskej výrobe verejnosti.

(okrúhly stôl)

Sklársky majster, ktorý popularizuje výrobu skla a odovzdáva duševné vlastníctvo remesla verejnosti, zvlášť deťom. Na ukážkach svojich výrobkov demonštruje výrobu skla a imitácií historického skla zo sklárskej pece.

L. Ferko (sklársky výtvarník, zakladateľ ASGA):

Glassmovement – sklárske hnutie.

(prednáška, filmy, okrúhly stôl)

Zostrih dokumentov zo sklárskych sympózií:

1. Zlatno – fúkané sklo,
2. Závody technického skla Bratislava-Dúbravka,
3. "Danube project" venované využitiu plochého tabuľového skla v spolupráci s firmou Skloexpres.

Ukážky výroby bukových foriem v Zlatne, ručné fúkanie do drevených foriem, ručné tvarovanie skla za horúca, práca za horúca na sklárskom sústruhu v Technickom skle, brúsenie a práca s tabuľovým sklom, výpovede a komentáre výtvarníkov. Sklárske výtvarníci doma a vo svete. Združenie slovenských sklárskych výtvarníkov ASGA.

Z. Francová (Múzeum mesta Bratislavy):

Unikátna akvizícia - sklenená tabuľka s požehnaním domu.

(prednáška)

Referát bude prezentovať výnimočnú akvizíciu MMB - sklenenú tabuľku s požehnaním pána domu ("Maussegen"). Pochádza z asanovaného domu Modrej gule na Suchom Mýte v Bratislave. Artefakt s nemeckým nápisom a stopami figurálnej výzdoby pochádza z 18. storočia a nedávno bol reštaurovaný.

P. Greguška (Skláreň a múzeum RONA a.s.):

Skláreň RONA, a. s., jej história a súčasnosť.

(prednáška, okrúhly stôl)

Prezentácia sklárne RONA od jej vzniku až po súčasnosť. Predstavenie technológií v rámci dekoračných postupov, strojovej a ručnej výroby.

P. Hlodák (Kermat Kalinovo):

Glazúry a fritta - technológie. História sklární v Novohrade a prezentácia publikácií.

(filmy, okrúhly stôl)

Filmy o ručnej výrobe v zaniknutých sklárňach Poltár, Katarínska huta a Zlatno.

M. Janek a kol. (FCHPT STU Bratislava):

Možnosti využitia 3D tlače sklenených objektov z recyklovaného skla.

(poster, okrúhly stôl)

3D tlač materiálov predstavuje novú, rýchlo sa rozvíjajúcu časť technického poznania, pri ktorej sa využíva výroba trojrozmerného objektu pomocou postupného vrstvenia materiálu podľa virtuálnej predlohy pripravenej v počítači. Na Oddelení anorganických materiálov FCHPT STU sa venujeme vývoju nových materiálov, ktoré sú využiteľné pre 3D tlač netradičných materiálov ako sú keramika a sklo. Ide predovšetkým o využitie nízko nákladových 3D tlačiarní, ktoré dokážu tlačiť aj kompozitné filamenty. Po depozícii nataveného materiálu, sa z vytvoreného objektu odstráni polymérne spojivo a po spekaní objektu pri vyšších teplotách, vznikne požadovaný keramický resp. sklenený výrobok.

I. Kaczarová, M. Musilová, J. Mellnerová Šuteková (SAS pri SAV):

Osvedčenie o zápise Ručná sklárska výroba a myšlienka jeho putovania po Slovensku. Prvé zapožičanie originálu: Ondrej Trčan – Sonne Crystal, Poltár.

(prednáška, krátky powerpoint)

J. Kautmann (Slovenské národné múzeum):

Ľudové sklo.

(okrúhly stôl)

Ukážky zo zbierky ľudového skla.

L. Krokker (SAS pri SAV, Komisia HS), D. Staššíková-Štukovská (SAS pri SAV, Komisia HS), L. Dianová (Sklovakia Púchov):

Komentované ukážky rôznych technológií výroby sklenených korálikov a vplyv na interpretácie týchto nálezov v archeológii.

(okrúhly stôl)

Ukážky technologických detailov, ktoré zanecháva výroba korálikov v praveku, včasnom stredoveku a v dobe rímskej. Ukážka použitia konkrétnej technológie pri výrobe repliky korálika na sklárskom kahane.

K. Lenartová (Kučeráková) (Múzeum mincí a medailí, Kremnica):

Mince a sklo.

(poster)

Počnúc najstaršími lýdskymi mincami z elektra sa peniaze vyrábali prevažne z farebných kovov, ktoré zaručovali ich hodnotu a trvanlivosť. Zriedkavejšie sú mince vyhotovené z menej odolných materiálov. V rôznych historických etapách sa stretávame so sklenenými platidlami, no okrem nich sú známe aj sklenené artefakty spadajúce do špecifickej vednej disciplíny, do tzv. paranumizmatiky. Ide napr. o úžitkové predmety, do ktorých bola minca zatavená, alebo na ktorých je otláčená, ďalej o závažia na posudzovanie hmotnosti mincí a znaky či známky, ktoré sa v rozličných obdobiach využívali v procese výmeny tovarov a služieb. Príbuzný odbor faleristika zachytáva malý počet starovekých vojenských vyznamenaní vyrobených zo skla.

M. Musilová (Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave):

Helenistické sklo z Bratislavského hradu – Zimná jazdiareň.

(poster)

Archeologický výskum v Zimnej jazdiarni Bratislavského hradu v roku 2009 priniesol aj nález fragmentov skla helenistickej nádoby typu *bowl*. Sklo je sodno-vápenatého zloženia, čo dokazuje, že je antického pôvodu a bolo tvarované do formy. Vzhľadom na zriedkavý výskyt helenistického skla v archeologických kontextoch sa na základe doteraz zistených najbližších analógií z ostrova Délos a lokality Tel Anafa v Izraeli domnievame, že ide o sklo, ktoré bolo vyrobené v rokoch 125–69 pred n. l. a privezené do oblasti stredného Podunajska buď ako luxusný tovar, diplomatický dar, alebo lup v súvislosti s keltskými žoldnierskymi službami v Stredomorí. Fragmenty sklenej nádoby boli nájdené spolu s keltskými zlatými statérmí, striebornými tetradrachmami a drachmami datovanými do 1. polovice 1. storočia pred n. l.

M. Musilová (Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave), D. Staššíková Štukovská (SAS pri SAV, Komisia HS)

Nález zriedkavého typu veľkého korálika z Bratislavy, Uršulínska ulica – bývalá františkánska záhrada, výskum Mestského ústavu ochrany pamiatok v roku 1995.

(poster, okrúhly stôl)

Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave vykonával v rokoch 1995–1996 výskum v priestore bývalej františkánskej záhrady na Uršulínskej ulici. Okrem nálezov z rôznych období boli objavené aj veľkomoravské hroby z druhej polovice 9. storočia. V hrobe dieťaťa č. 4/95 bol objavený náhrdelník zo sklenených perál, medzi ktorými vyniká netypický veľký viacfarebný korálik. Táto varieta korálikov, ktorá sa ojedinele nachádza v celej Európe, zaujala viacerých bádateľov z rôznych štátov. Slovenské nálezy priniesli nové a dôležité poznatky historicko-archeologické ako i technologické.

J. Pařez (Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.):

Nález z zaniknutých sklárni v České republice.

(okružly stůl)

Zariadenie a pece zaniknutých sklárni sa obvykle nachádzajú iba fragmentárne. Interpretácia týchto fragmentov nie je jednoduchá a v sklárstve neskúsenému archeológovi veľmi zložitá. Na príklade fragmentov z zaniknutých sklárni v ČR sa bude diskutovať viac k tejto téme.

J. Schmidtová, Ľ. Mathédesz (Múzeum mesta Bratislavy):

Gerulata. Sklo z doby rímskej.

(filmy, okružly stůl)

Kastel Gerulata vo svetle archeologických výskumov. Stručné zhrnutie histórie sídla ako súčasť *Limes Romanus*, Rímskej hranice. Od roku 2021 Zápis do Zoznamu svetového dedičstva.

Múzeum mesta Bratislavy sa aktívne podieľa na výskumoch na rôznych stavbách v zadunajskej časti Bratislavy. Medzi nálezmi získanými výskumom je aj sklenený inventár - neporušené nádoby z hrobov, či sklenené fragmenty z vrstiev a zásypu objektov.

L. Soročinová, J. Vavák (Malokarpatské múzeum v Pezinku):

Výroba s pomocou pol formy (*mezza stampatura*), 17. storočie a sklenené nálezy z Pezinka.

(okružly stůl)

Ukážky sklenených predmetov z archeologických výskumov a predmet do diskusie ku sklárskej technike *mezza stampatura*.

Predmety a sklo k prednáške J. Vaváka.

D. Staššiková-Štukovská a kol. (SAS pri SAV, Komisia HS):

To naj- z histórie archeologických nálezov skla na území Slovenska.

(postery vo foyer)

Na dvanástich svetelných paneloch naznačíme najvýraznejšími archeologickými nálezmi históriu ručnej sklárskej výroby, technológie a niektoré špecifiká slovenského sklárstva.

J. Sýs (Galéria Vesna, Bratislava, Kuchyňa):

Prezentácia výrobkov vitráží a spekaného skla.

(okružly stůl)

Zaoberáme sa výrobou nových vitráží olovených, Tiffany, spekaním a ohýbaním skla. Oprava starých vitráží.

M. Škodová, M. Katreniak (Novohradské múzeum a galéria v Lučenci):

Novohradské múzeum a galéria, pamäťová inštitúcia so špecializáciou na dokumentáciu výroby skla a sklárskeho priemyslu na území Banskobystrického samosprávneho kraja.

(poster, okružly stůl)

Novohradské múzeum a galéria v Lučenci ako jediné múzeum špecializované na sklo prezentuje výber skla a výsledkov zo svojej bohatej dlhoročnej činnosti.

M. Štěpán (GemArt – Gemerský umelecký inštitút o.z., Štítňik):

Štítňik: Výroba a zdobenie vianočných sklenených ozdôb.

(okružly stůl)

Na sympóziu o sklárstve na Slovensku predstavíme nové „Centrum gemerského remesla – GemCraft“, ktoré vzniklo v Štítňiku s cieľom oživiť a rozvíjať tradičné techniky umeleckého remesla v regióne. Centrum sa špecializuje najmä na ručne fúkané vianočné ozdoby, čím

nadväzuje na historickú sklársku tradíciu Gemera. Súčasťou aktivít je aj výroba keramiky rozširujúca remeselný záber a podpora lokálnej tvorby. Projekt kladie dôraz na autentickú ručnú prácu, udržateľnosť a medzigeneračný prenos zručností. GemCraft zároveň slúži ako priestor pre edukáciu, tvorivé dielne a prepájanie remesla s kultúrnym turizmom.

O. Trčan (Sonne Crystal, Poltár):

Luxusné výrobky zo skla, odovzdávanie skúseností študentom.

(okrúhly stôl)

Rodinná firma s dlhou tradíciou bude ako prvá hosťovať originál osvedčenia o zápise ručnej sklárskej výroby. Predstaví svoje výrobky a technológie výroby pri sklárskej peci a zušľachtovania skla za studena zlatom, platinou, brúsením, formami apod. Možnosť diskutovať k technológiám, ktoré používa, vrátane práce so študentami, budúcimi sklárskymi majstrami.

J. Vavák (Malokarpatské múzeum v Pezinku):

Nové poznatky o stredovekej sklárni vo Svätom Jure.

(prednáška)

Prezentovaná skláraň, známa len úzkemu okruhu ľudí, vydáva vďaka terénnemu prieskumu doposiaľ chýbajúce informácie. Po prvýkrát môžeme okrem výrobného odpadu spoznávať aj vlastnú sklársku produkciu dielne, ako aj ďalšie, nemenej zaujímavé sprievodné nálezy vrátane osobných predmetov sklárov.

E. Záhumenská (SĽUK, Centrum pre TLK):

UNESCO Dohovor a proces zápisu do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO

(prednáška)

Ručná výroba skla sa uchádza o zápis v UNESCO, resp. o vstup do skupiny šiestich štátov, ktoré ručnú sklársku výrobu už v zápise majú. V referáte bude objasnené viac k zápisom prvkov a krokom, ktoré je potrebné spraviť. Príspevok je zameraný na základné informácie k UNESCO Dohovoru a proces zápisu do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO.

ORGANIZÁTORI: Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV, Komisia pre podporu interdisciplinárneho výskumu a spracovávaní fondov a archeologických nálezov historického skla na Slovensku pri SAS pri SAV, Slovenský ľudový umelecký kolektív - Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru, Slovenská sklárska spoločnosť.

PARTNERI: ICOM Slovensko, Slovenský komitét Modrého štítu, Mestský ústav ochrany pamiatok v Bratislave.

ORGANIZAČNÝ VÝBOR: PhDr. Danica Staščíková-Štukovská, Ph.D. (SAS pri SAV, komisia HS), Mgr. Jana Mellnerová Šuteková, PhD. (SAS pri SAV, MMB), PhDr. Margaréta Musilová (SAS pri SAV, MÚOP), Mgr. Eva Záhumenská (SĽUK - CTĽK) a Mgr. Stanislava Tichá (SĽUK - CTĽK), Mgr. Petra Šimončíčová Koášová, PhD. (SAS pri SAV, MÚOP), Mgr. Lukáš Krokker (SAS pri SAV, komisia HS).

ODBORNÍ GARANTI: prof. Mgr. Juraj Hamar, PhD. (SĽUK), prof. Ing. Peter Ballo, PhD. (STU Bratislava), RNDr. Ján Kautman (SNM), Mgr. Iveta Kaczarová (SAS pri SAV, komisia HS), Ing. Pavol Hlodák, Ing. Anna Krupičková.